

Фокшей С.І.

заступник начальника наукового відділу,
Національний природний парк «Гуцульщина»

МІКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ POLYPORALES НА ТЕРИТОРІЇ НПП «ГУЦУЛЬЩИНА»

Національний природний парк (НПП) «Гуцульщина» розташований в Покутсько-Буковинських Карпатах. 95 % площі парку займають ліси, серед яких домінуючими є букові.

Мікобіоту в НПП «Гуцульщина» досліджують з 2002 року. У результаті проведеної роботи на території НПП «Гуцульщина» зареєстровано гриби та грибоподібні організми, що належать до п'яти відділів: Мухомусота (51 вид), Оомусота (1 вид), Zygomycota (3 види), Ascomycota (223 види), Basidiomycota (691 вид). Всі виявлені види можна розподілити за 7 еколого-трофічними групами. Оскільки майже вся територія парку вкрита лісами, то вагоме місце тут належить ксилотрофам – руйнівникам деревини. Серед них велику групу складають трутовики, а саме макроміцети порядку Polyporales, який включає 7 родин та найбільше видове різноманіття в родині *Polyporaceae* – 25 видів, що належать до 12 родів. Інші родини значно поступаються за кількістю видів: *Meruliaceae* – 9 видів, *Fomitopsidaceae* – 8, *Meripilaceae* – 4, *Steccherinaceae* – 3, *Ganodermataceae* та *Sparassidaceae* – по 2 види (табл.).

Таблиця

Розподіл макроміцетів порядку Polyporales

№ п/п	Родина	Рід	Вид
1.	Fomitopsidaceae	<i>Climacocystis</i> Kotl. & Pouzar	<i>C. borealis</i> (Fr.) Kotl. & Pouzar
2.		<i>Daedalea</i> Pers.	<i>D. quercina</i> (L.) Pers.
3.		<i>Fomitopsis</i> P. Karst.	<i>F. pinicola</i> (Sw.) P. Karst.
4.			<i>F. rosea</i> (Alb. & Schwein.) P. Karst.
5.		<i>Laetiporus</i> (Bull.) Murrill	<i>L. sulphureus</i> (Bull.) Murrill
6.		<i>Phaeolus</i> (Fr.) Pat.	<i>Ph. schweinitzii</i> (Fr.) Pat.
7.		<i>Piptoporus</i> (Bull.) P. Karst.	<i>P. betulinus</i> (Bull.) P. Karst.
8.		<i>Postia</i> Fr.	<i>P. caesia</i> (Schrad.) P. Karst.
9.	Ganodermataceae	<i>Ganoderma</i> (Pers.) Pat.	<i>G. applanatum</i> (Pers.) Pat.
10.			<i>G. lucidum</i> (Curtis) P. Karst.
11.	Meripilaceae	<i>Grifola</i> (Pers.) Pilát	<i>G. umbellata</i> (Pers.) Pilát
12.			<i>G. frondosa</i> (Dicks.) Gray

Продовження таблиці

13.		<i>Meripilus</i> (Pers.) P. Karst.	<i>M. giganteus</i> (Pers.) P. Karst.
14.		<i>Rigidoporus</i> Murrill	<i>R. crocatus</i> (Pat.) Ryvarden
15.	Meruliaceae	<i>Bjerkandera</i> P. Karst.	<i>B. adusta</i> (Willd. : Fr.) P. Karst.
16.		<i>Hyphoderma</i> Wallr.	<i>H. setigerum</i> (Fr.) Donk
17.		<i>Merulius</i> Fr.	<i>M. tremellosus</i> Schrad
18.		<i>Phlebia</i> Fr.	<i>Ph. acerina</i> Peck
19.			<i>Ph. radiata</i> Fr.: Fr.
20.			<i>Ph. tuberculata</i> (Hallenb. et E. Larss.) Ghob.-Nejh
21.		<i>Phanerochaete</i> P. Karst.	<i>Ph. velutina</i> (DC.) P. Karst.
22.		<i>Datronia</i> Donk	<i>D. mollis</i> (Sommerf.) Donk
23.			<i>D. stereoides</i> (Fr.) Ryvarden
24.	Polyporaceae	<i>Coriolus</i> (Wulfen) Pat.	<i>C. hirsutus</i> (Wulfen) Pat.
25.			<i>C. zonatus</i> (Nees) Quél.
26.		<i>Daedaleopsis</i> J. Schröt	<i>D. confragosa</i> (Bolton) J. Schröt.
27.			<i>D. tricolor</i> (Bull.) Bondartsev et Singer
28.		<i>Fomes</i> (L.) J. Kickx f.	<i>F. fomentarius</i> (L.) Fr.
29.		<i>Funalia</i> Pat.	<i>F. trogii</i> (Berk.) Bond. et Singer
30.		<i>Lenzites</i> (L.) Fr.	<i>L. betulina</i> (L.) Fr.
31.		<i>Lentinus</i> (Fr.) Fr.	<i>L. lepideus</i> (Fr.) Fr.
32.			<i>Lentinus tigrinus</i> (Bull.) Fr.
33.		<i>Polyporus</i> Jungh.	<i>P. alveolaris</i> (DC.: Fr.) Bondartsev et Singer
34.			<i>P. arcularius</i> (Batsch) Fr.
35.			<i>P. badius</i> Jungh.
36.			<i>P. brumalis</i> (Pers.) Fr.
37.			<i>Polyporus ciliatus</i> Fr.
38.			<i>P. squamosus</i> (Huds.) Fr.
39.			<i>P. tuberaster</i> (Jacq. ex Pers.) Fr.
40.			<i>P. varius</i> (Pers.) Fr.
41.		<i>Pycnoporus</i> . (Fr.) Bondartsev & Singer	<i>P. coccineus</i> (Fr.) Bondartsev & Singer
42.		<i>Skeletocutis</i> Kotl. et Pouzar	<i>S. nivea</i> (Jungh.) Jean Keller
43.		<i>Trametes</i> (Pers.) Fr.	<i>T. hirsuta</i> (Wulfen) Lloyd

Закінчення таблиці

44.			<i>T. gibbosa</i> (Pers.) Fr.
45.			<i>T. ochracea</i> (Pers.) Gilb. et Ryvarden
46.			<i>T. versicolor</i> (L. : Fr.) Pilát
47.		<i>Trametopsis</i> Tomšovský	<i>T. cervina</i> (Schwein.) Tomšovský
48.		<i>Trichaptum</i>	<i>T. abietinum</i> (Dicks.) Ryvarden
49.	Sparassidaceae	<i>Sparassis</i> (Wulfen) Fr.	<i>S. crispa</i> (Wulfen) Fr.
50.			<i>S. nemecii</i> Pilát & Veselý
51.	Steccherinaceae	<i>Irpex</i> Fr.	<i>I. lacteus</i> Fr.: Fr
52.		<i>Steccherinum</i> Gray	<i>S. fimbriatum</i> (Pers.: Fr.) J. Erikss.
53.			<i>S. ochraceum</i> (Pers. in J.F. Gmel.: Fr.) Gray

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Найпоширенішими: в дібровах та букових лісах є *Daedaleopsis confragosa* (Bolton) J. Schröt., *Fomes fomentarius* (L.) Fr., в мішаних лісах – *Bjerkandera adusta* (Willd. : Fr.) P. Karst., *Coriolus hirsutus* (Wulfen) Pat., *C. zonatus* (Nees) Qué., *Ganoderma applanatum* (Pers.) Pat., *Irpex lacteus* Fr.: Fr, *Polyporus badius* Jungh., *Trametes versicolor* (L. : Fr.) Pilát, *T. gibbosa* (Pers.) Fr., *T. hirsuta* (Wulfen) Lloyd, та *T. ochracea* (Pers.) Gilb. et Ryvarden, в лісах з домішкою берези – *Daedaleopsis tricolor* (Bull.) Bondartsev et Singer, *Piptoporus betulinus* (Bull.) P. Karst., у хвойних лісах – *Fomitopsis pinicola* (Sw.) P. Karst., *Postia caesia* (Schrad.) P. Karst., *Trichaptum abietinum* (Dicks.) Ryvarden.

Крім того 3 види макроміцетів порядку Polyporales є рідкісними та включені до Червоної книги України: *Grifola frondosa* (Dicks.) Gray, *G.umbellata* (Pers.) Pilát, *Sparassis crispa* (Wulfen) Fr. [1, с. 130-134, 2, с. 817, с. 825, с. 831].

Цікавою є знахідка на території парку нового для України виду *Sparassis nemecii* Pilát & Veselý [3, с. 182-184] та 1 виду нового для Українських Карпат – *Polyporus ciliatus* Fr. [4, с. 78].

Рідкісні види виявлені в таких ектопах:

Grifola frondosa (Dicks.) Gray – околиці с. Старі Кути, діброва, на пні дуба, 16.10.2015, пам'ятка природи «Модрина», модриново-буково-дубовий ліс, на пні дуба, 26.11.2015 р. [5, с. 131]

Grifola umbellata (Pers.) Pilát – околиці с. Люча, лівий берег пот. Рушорець, букові старовікові ліси, біля стовбура бука, 08.2005 р., околиці с. Вербовець, грабово-буковий ліс, біля стовбура граба, 15.06. 2008р., околиці с. Хімчин, грабово-буковий ліс, біля стовбура бука, 15.07.2010 р., околиці с. Пістинь, буковий ліс, біля стовбура бука, 14.07.2011 р., околиці с. Город, буковий ліс з домішкою смереки біля стовбура бука, 05.06.2015 р. [6, с. 195, 1, с. 130-134]

Polyporus ciliatus Fr. – Косівське лісництво Кутського держлісгоспу, урочище «Дубки», грабовий ліс з домішкою берези, на зануреній в ґрунт гнилій деревині, 11.08.2016 р.(с) [4, с. 78]

Sparassis crispa (Wulfen) Fr. – біля полонини «Росохата», смереково-буковий ліс, на корінні смереки, 08.2005 р., хр. Каменистий, смереково-букові ліси, біля основи стовбура смереки, 08.2013 р. [7, с. 74]

Sparassis nemecii Pilát & Veselý – околиці с. Шешори смереково-ялицевий ліс, на корінні старої ялиці, 8.09.2013 р. [8, с. 127]

Слід згадати і про макроміцети, що є рідкісними для території НПП «Гуцульщина», серед них *Ganoderma lucidum* (Curtis) P. Karst. Гриб вперше виявлений восени 2010 року на хр. Каменистий в буковому лісі з домішкою смереки на старому буковому пні [9, с. 164]. Це єдине місцезростання виду, останні два роки ми його не фіксували. *Ganoderma lucidum* можна віднести до рідкісних грибів місцевого значення.

87% (46 видів) грибів порядку *Polyporales*, що зафіксовані на території НПП «Гуцульщина» є не їстівними та лише 3% (7 видів) є добрими їстівними грибами (*Laetiporus sulphureus*, *Ganoderma lucidum*, *Grifola frondosa*, *G. umbellata*, *Meripilus giganteus*, *Sparassis crispa*, *S. nemecii*), серед них 4 види – це ті, що включені до Червоної книги України. Тому є необхідність в охороні та збереженні цих рідкісних грибів. В НПП «Гуцульщина» розроблена та реалізується програма «Збереження та відтворення рідкісних видів макроміцетів».

Список використаних джерел:

1. Фокшей С.І. Мікофлора. Національний природний парк «Гуцульщина» / Під ред. Пророчук В.В., Стефурак Ю.П., Брусак В.П., Держипільський Л.М. // Львів: НВФ «Карти і атласи», 2013. – 408 с.
2. Червона книга України. Рослинний світ / Ред. Я.П. Дідух // Київ: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
3. Гелюта В.П., Фокшей С. І., Держипільський Л. М. *Sparassis nemecii* Pilát & Veselý (Sparassidaceae) в Національному природному парку «Гуцульщина». Рідкісні рослини і гриби України та прилеглих території: реалізація природоохоронних стратегій // Київ: Паливода А.В., 2016. – 318 с.
4. Придюк М.П., Гриби та грибоподібні організми. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2017. – Т. 14. – 262 с.
5. Фокшей С.І. Гриби та грибоподібні організми. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2016. – Т. 13. – 340 с.
6. Базюк Мікофлора НПП «Гуцульщина». Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2006. – Т. 3. – 233 с.
7. Держипільський Л.М. Гриби. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2006. – Т. 3. – 233 с.
8. Фокшей С.І., Гелюта В.П. Гриби та грибоподібні організми. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2016. – Т. 13. – 340 с.
9. Фокшей С.І. Флора макроміцетів. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2012. – Т. 10. – 404 с.